

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA TEXTILNÍ

Studijní program: B3107 Textil
Studijní obor: 3107R007 Textilní marketing

STAROŽITNÉ TEXTILIE

ANTIQUE TEXTILES

Barbora Peroutková

KHT-642

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Pavla Vozková, PhD

Rozsah práce:

Počet stran textu... 31

Počet obrázků 22

Počet tabulek 1

Počet grafů..... 0

Počet stran příloh . 14

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta textilní

Katedra hodnocení textilií

Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora PEROUTKOVÁ**

Studijní program: **B3107 Textil**

Studijní obor: **Textilní marketing**

Název tématu: **Starožitné textilie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- Zpracujte literární rešerši na téma starožitných textilií a jejich restaurování.
- Definujte faktory, které ovlivňují cenu starožitných textilií na trhu.
- Proveďte průzkum možností a cen restaurování starožitných textilií v českém prostředí.
- Porovnejte náklady na restaurování starožitné textilie se srovnatelným zachovalým výrobkem.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že předložená *diplomová (bakalářská)* práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb. O právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským).

Souhlasím s umístěním *diplomové (bakalářské)* práce v Univerzitní knihovně TUL.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou (*bakalářskou*) práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové (*bakalářské*) práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé diplomové (*bakalářské*) práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom toho, že užít své diplomové (*bakalářské*) práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše).

V Liberci dne 28. 5. 2009

.....

podpis

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat Ing. Pavle Vozkové, Phd. za vedení mé bakalářské práce, za rady a připomínky, Mgr. Miroslavu Zíkovi za pomoc při shánění odborné literatury, za konzultace na téma starožitné a orientální koberce a trh s koberci, Bc. Martinovi Musilovi, za zprostředkování kontaktu s restaurátorkou textilu, Jindřišce Hrdé za poskytnutí restaurátorské zprávy, Jitce Dřevíkové za poskytnutí odhadní ceny restaurátorského zásahu, panu Muratu Aslanovi za poskytnutí odhadní ceny restaurátorského zásahu, Ing. Martině Drábkové za jazykovou korekci práce.

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na orientální ručně tkané koberce a na restaurování koberců. Práce je rozdělená na dvě části, teoretickou a praktickou.

Teoretická část je rozdělena na dvě témata, orientální koberce a restaurování. Část o kobercích pojednává o historii, druzích, a vzniku ručně tkaných koberců, o výrobě a materiálech. Část pojednávající o restaurování popisuje možnosti restaurátorských zásahů.

V praktické je analyzováno, zda je pro majitele koberce výhodné nechat koberec zrestaurovat, aby se zvýšila jeho hodnota a odpovídá na otázku zda se zvýší i jeho prodejní hodnota. Dále jsou porovnávány ceny od různých restaurátorů za stejný restaurátorský zásah a nakonec jsou popisovány možnosti prodeje popř. nákupu koberce.

Abstract

The graduation thesis is focused on oriental carpets. The work is divided into two parts, theoretic and practical.

The theoretical part is separated in two subjects, oriental carpets and restoration. The subject oriental carpets treats the history, sorts and the origin of the oriental carpets, the production and the material. The subject about restoration describe the possibilities of restore invents.

In the practical part is analyzed, if it is convenience, to let the carpets restore, if the restoration increase the value of the carpet or the market value of the carpet. It also described the possibilities of selling or buying oriental carpet.

Klíčová slova

Starožitný koberec, orientální koberec, restaurování, trh, aukce, prodej

Key words

Antique carpet, oriental carpets, restoration, market, auctions, sale

Obsah

PROHLÁŠENÍ	3
ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
KOBERCE.....	10
1.1 CO JE TO KOBEREC?	10
1.2 HISTORIE KOBERCŮ.....	10
1.3 STAROŽITNÉ KOBERCE.....	12
1.3.1 VÝROBA VÁZANÝCH KOBERCŮ	12
1.3.1.1 Materiál	12
1.3.1.2 Barvení	13
1.3.1.3 Tkaní	13
1.3.1.3.1 Horizontální stav	14
1.3.1.3.2 Vertikální stav	14
1.3.1.4 Výroba koberců.....	15
1.3.1.4.1 Uzly	16
1.3.1.4.2 Kelimy a soumaky.....	18
1.3.1.4.3 Vizuální podoba	18
2 RESTAUROVÁNÍ.....	22
2.1 PŘÍPRAVA PŘED SAMOTNÝM RESTAUROVÁNÍ – PRŮZKUM PŘEDMĚTU	22
2.2 URČENÍ VHODNÉHO DRUHU ČIŠTĚNÍ	25
2.2.1 MOKRÉ ČIŠTĚNÍ.....	26
2.2.2 CHEMICKÉ ČIŠTĚNÍ.....	26
2.3 RESTAUROVÁNÍ	26
2.3.1 ZÁZNAMY	26
2.3.2 TESTOVÁNÍ STÁLOSTI BAREV	27
2.3.3 FIXACE BAREV	27
2.3.4 ROZEBRÁNÍ, ODSTRANĚNÍ HŘEBÍČKŮ AJ.	28
2.3.5 BIOLOGICKÉ NAPADENÍ.....	28
2.3.5.1 Plísně.....	28
2.3.5.2 Hmyz	29
2.3.6 PRÁNÍ	29
2.3.6.1 Příprava před praním.....	29
2.3.6.1.1 Základní metoda.....	29
2.3.6.1.2 Odstranit či nechat?	30
2.3.7 KONZERVAČNÍ MATERIÁLY	30
2.3.8 LEPIDLA A ZPEVNŮVAČE	31
2.3.9 PODPORA A ZPEVNĚNÍ	31
2.3.10 RÁMOVÁNÍ.....	31
2.3.11 OPRAVY	32
PRAKTICKÁ ČÁST	33

3	<u>RESTAUROVANÝ KOBEREC.....</u>	<u>34</u>
3.1	RESTAURÁTORSKÝ ZÁSAH.....	34
3.2	ODHADNÍ CENA KOBERCE	36
3.3	OPRAVIT NEBO NE?.....	38
3.4	RESTAURÁTOŘI	39
4	<u>TRH SE STAROŽITNÝMI KOBERCI.....</u>	<u>42</u>
4.1	POŘÍZENÍ STAROŽITNÉHO KOBERCE.....	42
4.1.1	ČESKÁ REPUBLIKA	42
4.1.1.1	Maloobchodní prodej	43
4.1.1.2	Aukční prodej	43
4.1.2	ZAHRANIČÍ.....	43
4.1.2.1	Aukční prodej	43
4.1.2.2	Maloobchodní prodej	44
4.1.3	KRIZE NA TRHU S ORIENTÁLNÍMI KOBERCI	44
4.2	CENY.....	44
	<u>ZÁVĚR.....</u>	<u>46</u>
	<u>POUŽITÁ LITERATURA</u>	<u>47</u>
	<u>SEZNAM ZKRATEK.....</u>	<u>49</u>
	<u>DODATEK A.....</u>	<u>50</u>

Úvod

V předkládané bakalářské práci jsem se zabývala tématem orientálních ručně vázaných koberců.

V teoretické části práci jsem zjišťovala, zda je výhodné nechat si zrestaurovat koberec pro komerční účely. Zda se zvýší jeho tržní hodnota natolik, aby částka za restaurátorský zásah nejen pokryla náklady na restaurátorský zásah, ale ještě zajistila vyšší zisk při případném prodeji. Jaké jsou ceny za restaurátorský zásah. Pro tyto účely jsem získala restaurátorskou zprávu koberce, na kterém byl proveden restaurátorský zásah v roce 2001, včetně vyčíslení nákladů na zásah.

Odhad koberce dle fotografie před zásahem a po zásahu provedl pan Mgr. Miroslav Zíka, expert pro užité umění.

Zjišťovala jsem také informace o stavu trhu s koberci a to jak v České republice tak v zahraničí. Tyto informace jsem získala s pomocí pana Mgr. Miroslava Zíky a také jsem je odvodila z vlastní zkušenosti, protože jsem 6 let pracovala ve firmě zabývající se prodejem starožitných předmětů a výtvarného umění a stále se aktivně zajímám o situaci na trhu těchto předmětů.

Teoretickou část jsem rozdělila do několika kapitol. V první kapitole této práce bych chtěla stručně popsat co je to koberec, stručnou historii koberců, jak se rozlišují starožitné koberce od starých koberců, jak se dělí a také budu popisovat metody jak se ručně vázané koberce vyráběly a stále ještě vyrábějí, včetně pracovních nástrojů, které jsou k tomu potřeba.

V další kapitole bych chtěla nastínit, jak se koberce připravují na restaurátorský zásah a jaké jsou možnosti restaurátorských zásahů.

Informace pro teoretickou část práce jsem získala zejména z odborné literatury a také z internetu. Pro praktickou část byly stěžejní dvě knihy, informace o restaurování koberců jsem získala především z knihy „The textile conservator's manual“ od Sheily Landi, která patří mezi doporučenou literaturu na VŠCHT, obor restaurování textilu. Druhá důležitá kniha, kterou jsem používala je „The little, brown guide to Carpets, How to identify, classify and evaluate antique rugs and carpets“, kterou napsala Enza Milanesi. Tato kniha obsahuje obsáhlé a ucelené informace o orientálních kobercích, popisuje druhy orientálních koberců a také výrobu koberců.

TEORETICKÁ ČÁST

Koberce

1.1 Co je to koberec?

Kobercem se většinou myslí dekorativní textilie, vyráběná ručně vázáním uzlů na horizontálním nebo vertikálním stavu tak, aby nevznikla běžná plošná textilie, ale textilie, která obsahuje vlas, který zakrývá podpůrný základ (osnova, útek). Koberce se dávají na zem nebo se použijí jako dekorace na stůl či na stěnu [1, 3].

Technika vázání uzlů zahrnuje tvorbu horizontálních řad uzlů napříč šířkou koberce. Každý uzel je vytvořen obtočením osnovních nití kouskem příze často dvou sousedních osnovních nití. Oba konce vložené příze vykukují na lícové straně koberce a když jsou odstřižnuty, vytvářejí charakteristický chlupatý povrch. Podle množství řad uzlů je pak povrch koberce více či méně chlupatý. Dekorativní stránka koberce je vytvořena použitím různobarevných přízí pro uzle, každý uzel je prvkem výsledné mozaiky. Koberce mohou být vytvořeny různými uzly, jen základní materiál je pořád stejný: vlna, bavlna nebo hedvábí pro nejvzácnější exempláře [1].

1.2 Historie koberců

Koberce bývaly a stále jsou luxusními artefakty. Kdysi sloužily jako platidla nebo odměna. Bývaly součástí věna, rodinnými cennostmi schraňovanými po desetiletí.

Ručně vázané koberce představují v obecném evropském povědomí nejznámější orientální řemeslnou dovednost. Koberce v Evropě dlouho představovaly zboží importované především z Orientu, zpočátku jako vzácné královské dary. Později se staly běžnou součástí evropských interiérů i předmětem zájmu sběratelů a odborníků. [3, 4, 21].

Protože chybí jakákoliv dokumentace o tom, kde, kdy a proč byly vyrobeny první vázané koberce, vznikly tak dvě teorie [1, 15].

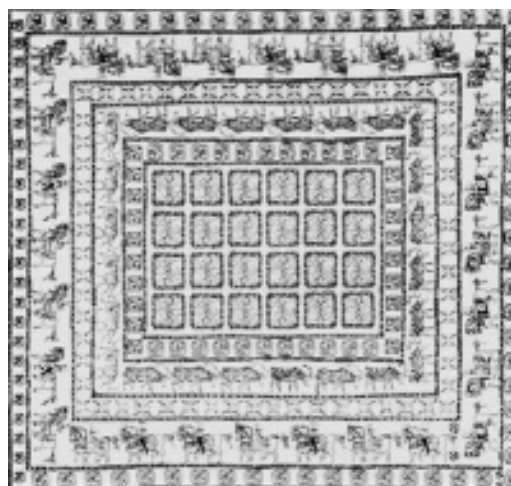
Podle první teorie vytvořily první koberce v raných dobách nomádské kmeny, které hledaly cestu, jak se ochránit před přímým kontaktem se zemí a přitom nepoužívat kůže zvířat, která byla pro ně velmi vzácná. Kůže se používaly hlavně jako oděvy. Zvířata představovala majetek a obživu především pokud byla živá. Což by znamenalo,

že první koberce byly vytvořeny z ryze praktických důvodů a ne pro dekorativní účely [1, 15].

Druhá teorie říká, že první koberce byly vytvořeny v raných dobách pro estetické potřeby, pro dekoraci interiérů stálých obydlí. Koberce měly sloužit ke svátečním a ceremoniálním potřebám. Později koberce začaly používat i nomádské kmeny ve velmi primitivní verzi pro praktické účely. Tuto druhou teorii podporuje i objev vlněného koberce (obr.1 a 2) v hrobě šíitského vládce v údolí Pazyryk (pohoří Altaj) v roce 1947. Odborníci vznik tohoto koberce datovali do 5. století před Kristem. Koberec byl ve velmi dobrém stavu, protože byl zakonzervován v ledu. Tento koberec je nejstarší známý koberec, a tak se pro jeho dekorativnost předpokládá, že byl používán jako umělecký předmět od samých začátků. Samozřejmě nic nevylučuje, že koberce byly od samého začátku používány k oběma účelům. A to jak dekorativním, tak i praktickým [1, 15, 21].

Obr 1 koberec z údolí Pazyryk [10]

Obr 2 počítačová rekonstrukce koberce z údolí Pazyryk

Určit, kde první koberce vznikly je velmi těžké, protože původní vázané koberce jsou nacházeny v celé střední Asii, ale nejpravděpodobněji první koberce byly vyrobeny v Turkestánu v centrální Asii, protože druhé nejstarší zbytky koberců po Pazyrském koberci byly nalezeny v Turkestánu a byli datováni do 2. - 3. století před Kristem [1, 21].

1.3 Starožitné koberce

Mezi starožitnosti se obecně řadí všechny koberce, které vznikly před rokem 1920. Ty se pak ještě dále dělí na starověké, to jsou ty, které vznikly před vynálezem chemických barviv, což bylo v letech 1860 – 1870, na polostarožitné nebo staré koberce, což jsou ty, které byly vyrobeny v období 1860 - 1870 až do počátku 20. století a vznikly pro místní trh i když jsou již na nich vidět modifikace, které reagovaly na komerční poptávku. A koberce vyrobené v letech 1920 - 1930 se označují jako moderní. Tyto koberce byly úplně podřízeny potřebám trhu, speciálně potřebám západního trhu [1].

Tento klasifikační systém je velmi základní a definice starožitného koberce se rozprostírá v širokém chronologickém pásmu. Je nutné zdůraznit, že koberce vyrobené před rokem 1800 jsou všeobecně tak vzácné, že se nacházejí pouze v muzeích nebo ve velkých sbírkách. Z koberců, které vznikly v 16. a 17. století, se dochovaly jen fragmenty. Koberce, které se vyskytují na trhu, jsou koberce, které vznikly v 19. a na začátku 20. století [1].

1.3.1 Výroba vázaných koberců

Proces výroby vázaných koberců s skládá z několika na sebe navazujících operací [1]:

1. výběr vhodného materiálu
2. barvení
3. tkaní

1.3.1.1 Materiál

Koberce se vyráběly především z vlny, bavlny a hedvábí. Při výrobě koberců, které byly určeny pro královské či císařské dvory se ještě používaly zlaté a stříbrné nitě. Použití materiálu záviselo především na oblasti, kde se koberce vyráběly a na příležitosti, pro které byly koberce určeny. Což je jedna z indicií, která v současné době pomáhá při identifikaci koberců [1].

V orientu se používala především vlna, a to vlna ovčí, občas se také používala vlna z koz či vlna velbloudí. Vlna se používala jak pro základ (osnova a útek), tak i pro

vlas. I bavlna se často používala pro základ, protože je pevná a drží tvar, občas se používala také pro vlas, ale pouze pro bílá místa [1].

Pro svou exkluzivitu, lesk, měkkost a jemnost, která dovoľovala vázat jemné uzly a tím pádem tkát koberce s velmi propracovanými detaily vzorů, bylo hedvábí používané především ve městech, pro tkaní koberců na zakázku. Hedvábí se používalo buď samostatně, nebo spolu s vlnou pro části, kde měl vyniknout vzor [1].

Útková příze se většinou používala stejná jako osnovní, pouze byla skaná volněji. Příze pro útek bývala také oproti přízi pro osnovu barvená [1].

1.3.1.2 Barvení

Až do let 1860-1870 se používala k barvení pouze přírodní barviva. Barvení bylo prováděno mistry barvení, zásadně muži, kteří barvili dle tajných formulí, které se dědily z generace na generaci. Pro potřeby barvení se používaly přírodní produkty jako šafrán či listy vinné révy pro žlutou barvu, slupky z granátového jablka, usušená těla sameček hmyzu cochineal, třesňová šťáva, kořen mořeny barvířské pro barvu červenou, indigo pro barvu modrou či listy, slupky a skořápky z ořechů či tabák nebo čaj pro barvu hnědou či černou, což jsou základní barvy, pro ostatní barvy se používaly lázně z kombinací těchto surovin. Po vynálezu chemických barviv v letech 1860 - 1870 se začala přírodní barviva používat pouze sporadicky. A to hlavně proto, že barvení přírodními barvivy byl velmi zdoluhavý proces a zároveň cena umělých barviv byla velmi nízká [1, 9].

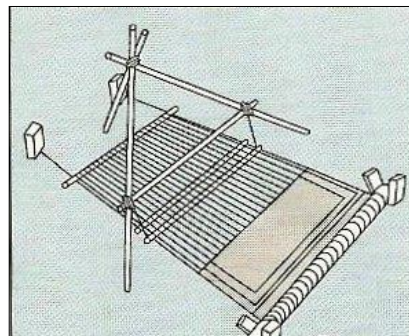
První chemická barviva byla anilinová, velmi špatně odolávala světlu a poškozovala vlákna, takže jejich používání bylo v roce 1890 v Persii zakázáno samotným šáhem. Začátkem 20. století byly anilinové barvy nahrazeny chromovými barvami, které byli již spolehlivé a dostupné v široké škále barev [1].

1.3.1.3 Tkaní

Vázané koberce se vyráběly a stále ještě vyrábějí na vertikálním nebo horizontálním stavu. Oba stavy pracují na stejném principu; drží napnutou osnovu mezi dvěma vratidly a udržují požadovanou vzdálenost [1, 7].

1.3.1.3.1 Horizontální stav

Horizontální stav je menší než vertikální a také je více primitivní. Stav je umístěný přímo na zemi. Horizontální stav používaly především nomádské kmeny, protože se tento typ stavu dal jednoduše složit a transportovat i pokud byl ve stavu rozpracovaný koberec [1].

Obr 3 horizontální stav [1]

1.3.1.3.2 Vertikální stav

Vertikální stav obr. 3 používali hlavně lidé ve vesnicích a městech. Tento stav byl více komplikovaný než horizontální stav [1].

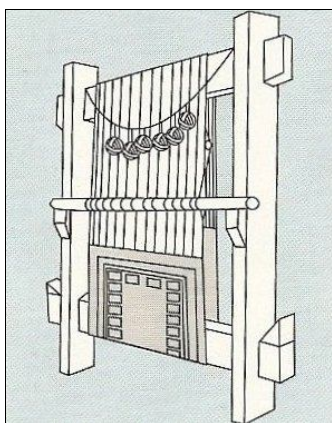
Všeobecně existovaly tři druhy vertikálních stavů [1, 7]:

Základní stav

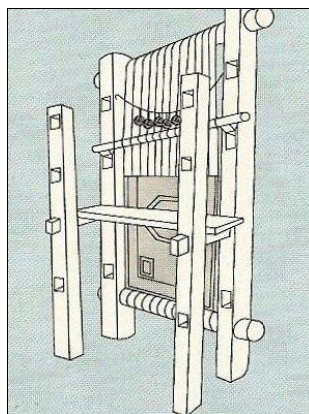
Tento stav (obr. 5) měl zafixovaná vratidla a byl používán k výrobě koberců, jejichž délka nemohla být delší než pracovní délka stavu. Tkadlec začínal práci u spodního vratidla a pohyboval se spolu s prací směrem k hornímu paprsku (součástí stavu byla lavička, kterou si dle potřeby posunoval) [1, 7].

Tabrizův stav

Stav na obr. 4 měl odnímatelné spodní vratidlo a tkadlec se již nemusel pohybovat ve směru pokračující práce, nýbrž posunoval hotovou část koberec. Maximální délka hotového koberce mohla být jako dvojnásobná výška stavu [1, 7].

Obr 4 Tabrizův stav [1]

Obr 5 základní stav [1]

Válcový stav

Stav měl rotující paprsky, na horním vratidlu byla navinutá osnova a na spodní vratidlo se navíjel hotový koberec. Tento druh stavu dovozoval výrobu koberce v jakékoliv délce a používal se především na vznešených dvorech [1, 7].

1.3.1.4 Výroba koberců

Koberce vyráběly především ženy a dívky, ale na šlechtických dvorech byla tato práce pouze mužskou záležitostí [1].

Při samotné výrobě koberců se opakovaně střídala řada uzlů s jednou či dvěma řadami útku. Útek slouží k tomu, aby propojil řady s uzly a posílil strukturu. Tkadlec údery na útek speciálním dřevěným či kovovým kartáčem natlačí právě udělaný útek a uzly k již hotové části koberce. Když je koberec hotov, je odříznut ze stavu a na obou koncích se ze zbytků osnovy udělají třásně, tím se útek a vlas zajistí. Existují různé druhy třásní [1].

Následuje poslední a velmi důležitá práce a to postřihování vlasu. Specializovaní řemeslníci postřihují vlas speciálními nůžkami do požadované výšky či výšky dané tradicí [1].

Nakonec se koberce perou v tekoucí vodě pro změkčení struktury a suší se na slunci, aby se barvy usadily a barvy, které jsou příliš jasné, aby vybledly. [1]

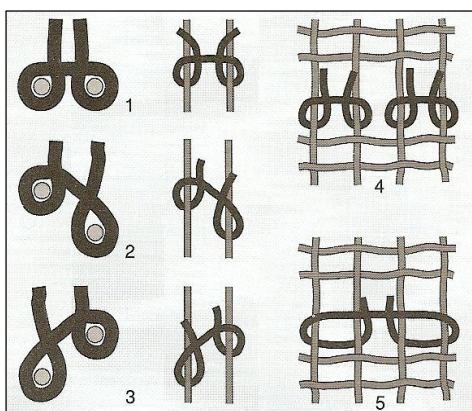
1.3.1.4.1 Uzly

Jemnost koberce určuje počet uzlů na jeden čtvereční palec koberce. Čím více uzlů je na jeden čtvereční palec, tím je koberec jemnější. To ještě neznamená vysokou kvalitu koberce, ale může to pomoci při identifikaci místa, kde byl koberec vyroben [1].

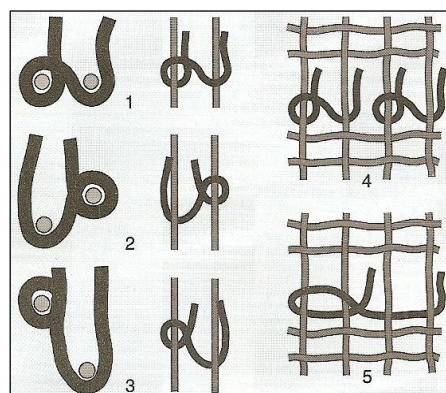
V orientu se používají dva základní typy uzlů [1, 16,17, 21]:

- první je tzv. symetrický či ghiordský (Ghiordes) (obr. 6), také známý jako turecký, protože se hojně používal v Turecku.

- druhý typ uzlu je asymetrický (obr. 7), nebo také zvaný senecký (Senneh), popř. perský, protože se používal především v Persii.

Obr 6 symetrický uzel [1]

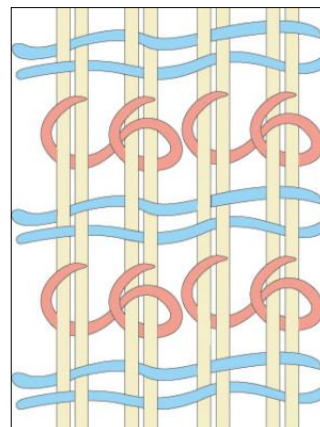

Obr 7 asymetrický uzel [1]

Ale i přes místní pojmenování uzlů není lehké určit, kde tyto uzly přesně vznikly, protože oba uzly se hojně používaly jak v Turecku, tak v Persii. Použití uzlů spíše záleželo na námětu vzoru, protože symetrický uzel je větší a čtvercový a tak se spíše používal na geometrické vzory, kdežto asymetrický uzel je menší a nepravidelný, tak se používal spíše na vzory křivoúhlé [1, 16,17, 21].

Oba uzly obepínají vždy dvě vedle sebe ležící nitě osnovy, rozdíl mezi oběma uzly je v tom, že u symetrického uzlu je příze obtočena z lícové strany přes vnější strany obou nití osnovy a potom jsou oba konce zpět protaženy mezi oběma nitěmi osnovy a to tak, aby oba volné konce koukaly na lícové straně. U asymetrického uzlu je příze obtočena kolem jedné nitě osnovy a poté je konec příze obtočen i kolem druhé osnovní nitě. Oba konce jsou na lícové straně, přičemž mezi oběma konci přízí je jedna nit osnovy [1, 16,17, 21].

Kromě těchto dvou uzlů se používal ještě tzv. nepravý nebo falešný uzel jufti na obr. 8. Uzel jufti se často nachází na Khorasanských kobercích z Iránu. Tento uzel není obtočen kolem dvou osnovních nití, nýbrž kolem čtyř osnovních nití. Vznikl pro zvýšení rychlosti práce. Koberce vázané těmito uzly měly ale nižší kvalitu a krátkodobou trvanlivost [1, 9].

Obr 8 uzel jufti

Jednoduchý - osnovní uzel, také nazývaný španělský uzel je čtvrtý typ uzlu. Je téměř neznámý v Orientu, ale velmi často se používal ve Španělsku. Příze je obtočena jen kolem jedné osnovní nitě. Uzly se vážou ob osnovní nit, v jedné řadě jsou na lichých osnovních nitích a v další řadě na sudých osnovních nitích. Mezi jednotlivé řady uzlů se vkládají dvě řady útku [1].

Hustotu uzlů (dostavu) na 1 dm² určuje síla použitého materiálu, což znamená, že hedvábné koberce jsou daleko jemnější než vlněné. Jemně vázané koberce mají v podstatě vyšší cenu než koberce hrubě vázané. Je to proto, že cena materiálu je vyšší a zhotovení trvá delší dobu. Přesto není pravidlem, že koberec s vyšší hustotou uzlů musí být kvalitnější a dražší. Kvalita a cena koberců je ovlivněna mnoha dalšími faktory - stářím koberce, jeho jedinečností, kvalitou tkaní, zpracováním materiálu i barevností a v neposlední řadě místem vzniku, originalitou i vzorem [21].

Dostava se nejlépe zjistí na rubu koberce. Spočítá se vždy počet horizontálních a vertikálních uzlů na 10cm a poté se čísla vynásobí. Nejlépe je vždy spočítat průměr počtu uzlů z několika částí koberce. Při počítání uzlů v horizontálním směru (po útku) je důležité si zapamatovat, že každý uzel prochází přes 2 nitě osnovy [21].

Orientační kvalita koberců podle počtu uzlů na 1 dm² [21]:

do 500 uzlů - velmi hrubý

500 - 1000 uzlů - hrubý

1000 - 2000 uzlů - středně jemný

2000 - 2500 uzlů - jemný

2500 - 4500 uzlů - velmi jemný

nad 4500 uzlů - extrémně jemný

1.3.1.4.2 Kelimy a soumaky

Kromě vázaných koberců se v Orientu již mnoho století vyráběly také ploché tkané koberce. Tyto koberce nemají uzly ani vlas (obr. 10). Namísto toho je osnova propojena útkem, podle dekorativního návrhu na (obr. 9). Jednotlivé barvené příze útku jsou propleteny potřebným počtem osnovních nití a pak zase zpět, čímž více napodobují západní goblény, které také nemají vlas a jsou proto ploché. Existuje více metod tkaní a podle toho se rozlišují kelimy (Turecko), gelimy (Persie) a soumaky. Tyto metody byly používány nomádskými kmeny, které takto vytvářely pytle, polštáře, pokrývky aj. [1, 21].

Obr 3 vazba plochých
tkaných koberců [1]

Obr 2 detail kilimu [24]

1.3.1.4.3 Vizuální podoba

Orientální koberce jsou většinou obdélné a dekorativní část je vždy vyrobena podle stanovených pravidel kompozice nebo nákrešů dané oblasti. Tyto nákresy popisují, co by mělo být v které části koberce. Těmto pravidlům například odpovídají muslimské koberce, které slouží muslimům při modlitbě (obr. 4). Koberce jim mají zajistit čisté místo pro modlitbu a jejich provedení pomáhá orientovat modlitbu směrem

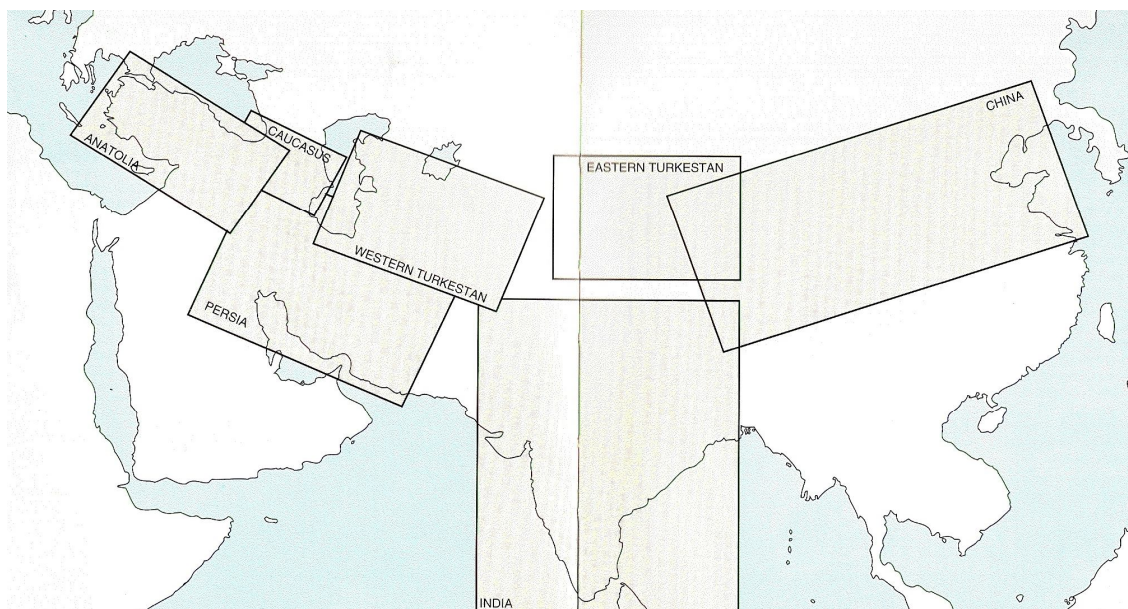

Obr 4 anatolský modlitební
koberec [13]

ke svatému městu Mekka. Proto těmto kobercům dominují niky nebo mihraby, klenuté v určitém směru. Uvnitř těchto nik muslimové klečí s hlavou na horní části niky a rukama se opírají v rozích koberce. Tento návrh modlitebních koberců je datován do 15. století do Anatólie odkud se rozšířil po celém orientu. Tato pravidla kromě jiného pomáhají při určování stáří a místa vzniku koberců [1].

Koberce se z geografického hlediska (obr. 12) dělí na [1, 21, 22, 23]:

- turecké (anatolské)
- perské (iránské)
- kavkazské
- ze západního Turkestánu
- z východního Turkestánu
- indické
- čínské
- severoafrické
- západní (evropské)

Obr 12 geografické rozdělení [1]

Koberce z Blízkého východu se pak dále dělí a pojmenovávají dle města, ve kterém byly vytvořeny, takže např. Hereke nebo Ladik (Anatólie), Senneh či Tabriz (Persie), Kazak a Baku (Kavkaz) [1].

Koberce vzniklé v určité lokalitě mají podobné rysy. Koberce vniklé v Turecku (Anatólii) nikdy nezobrazují člověka nebo zvíře, jsou plné religiózního mínění, používají symetrický uzel, kombinují nebo opakují geometrické motivy [1, 21].

Perské koberce velmi realisticky kromě jiného zobrazují člověka a zvířata, obsahují medailony různých tvarů a jiné abstraktní motivy. Používají jak symetrický tak asymetrický uzel [1].

Kavkazské koberce jsou velmi geometrické, ve svých vzorech mívají často zobrazeny mnohoúhelníky a mezitím se občas vyskytne květina či zvíře nebo stylizovaný člověk. Používají několik jasných a kontrastních barev. Používají symetrické uzly a celé koberce jsou zhotoveny z vlny [1,15].

Koberce z Turkestánu se dělí ještě na západní a východní. Koberce ze západního Turkestánu mají vždy geometrický námět a používají již po staletí tytéž barvy. Vždy obsahují tzv. guls – osmiúhelníkové medailony, které se opakují paralelně po celé délce koberce. Koberce z východního Turkestánu obsahují velmi malý počet abstraktních a stylizovaných dekorativních motivů. Koberce si po staletí zachovávaly tradiční náměty. Obsahují medailony, na které navazují další tři medailony, guls, násobný počet nik a variace místního stromu granátového jablka. Používají živé barvy, asymetrický uzel. Základ je tvořen z bavlny, vlas je vlněný nebo hedvábný a občas používají spolu s hedvábím i kovové nitě [1,15].

Indické koberce mají asymetrické náměty, jsou zaměřeny na detail a používají velmi specifické barvy, asymetrický uzel. Základ je bavlněný a vlas vlněný, na severu používají kašmír [1].

Čínské koberce jsou velmi dekorativní, většinou je námět zároveň geometrický i abstraktní. Barvy jsou limitovány na 6 základních odstínů a jejich variací. Osnova a útek jsou bavlněné, vlas je vlněný [1].

Severoafriké koberce pocházejí původně z Maroka, Egypta a Tunisu. V Tunisu se začaly vyrábět koberce v polovině 19. století. Vyskytují se dva druhy koberců; jedny jsou dělané v tureckém stylu, s geometrickými vzory a výraznými barvami, druhý typ je vázaný z nebarvené příze v různých barevných odstínech [23].

Koberce vyráběné v Maroku jsou tak o 200 až 300 let starší než tuniské koberce. Tyto koberce byli ovlivněny mnoha styly [23].

Egyptské koberce se řadí do tří kategorií: Mamlúk, Kairo a novější produkce. O kobercích označovaných Mamlúk se tvrdí, že byly vyrobeny v Kairu, během vlády dynastie Mamlúk (1250 - 1517). Tyto koberce jsou velké, mají geometrické vzory ve výrazné červené, modré a zelené barvě. Koberce označované jako Kairo se vyráběli v 16. - 18. století a jsou silně ovlivněny perskými vzory jako jsou palmety, arabesky a medailony [23].

Z evropských zemí má jedině Španělsko tradici tkaní koberců, a to kvůli dlouhé a silné arabské dominanci. Koberce mají španělský uzel. Jsou inspirovány anatolskými koberci. V roce 1672 byla založena první státní továrna na koberce v Paříži „The Savonnerie“. Používán byl symetrický uzel a základ koberce byl většinou tvořen ze lnu nebo konopí. Na začátku 19. století se začali v Orientu kopírovat francouzské koberce. Kvůli krizi v 18. století se většina továren na koberce přesunula do Anglie [1].

2 Restaurování

Před každým restaurátorským zásahem by měl proběhnout průzkum předmětu určeného k restaurování. Při tomto průzkumu by se neměly získat jen informace o tom z jakého materiálu a jakou strukturu má koberec, ale mělo by se také určit jaký stupeň restaurování se pro ten určitý předmět (koberec) použije.

Je třeba zodpovědět následující otázky [5]:

O jaký předmět se jedná?

Jaký je použitý materiál?

Jaký je stav vláken a struktury?

Jak moc byl koberec v minulosti restaurován a opravován?

Jak moc je koberec špinavý?

Samotné restaurování se dělí na dvě fáze [2, 18]:

- příprava před samotným restaurování – průzkum předmětu
- samotné restaurování

2.1 Příprava před samotným restaurování – průzkum předmětu

Při průzkumu předmětu by spolu měli spolupracovat historik umění, přírodovědec a chemik. Ti by měli dát dohromady informace, které získali o předmětu, který se bude restaurovat. Jedná se o informace o dobových technologiích, což může pomoci při určení autenticity díla a také při volbě analytické metody. Dále by měli mít informace o chemických prostředcích, které se v minulost používaly k restaurování a konzervaci, měli by znát jejich složení a způsob stárnutí a dále by měli mít znalosti o analytické chemii, která jim pomůže při určování materiálového složení [2].

Před každým průzkumem je třeba určit, jaký typ analýzy použít. Zda destruktivní (odebrání vzorku) či nedestruktivní – neinvazivní [2].

Průzkum může mít různé cíle [2]:

- popsání aktuálního stavu textilu a jeho poškození

- průzkum předchozích restaurátorských zásahů
- určení typu textilních vláken
- průzkum původní technologie zhotovení textilu
- stanovení barevnosti
- analýza použitých barviv

Průzkum zkoumané textilie by se měl skládat z několika kroků:

1. základní orientační průzkum

Nejdříve by měl být proveden základní orientační průzkum, který se provádí vždy vizuálně za pomoci lupy nebo mikroskopu. Vždy by se měl prozkoumat stav kovových vláken, pokud se bude restaurovat mokrou cestou [2].

Mělo by být zkoumáno, zda koberec není biologicky napadený. Tento průzkum by měl být proveden nejen vizuálně, ale i mikrobiologickou analýzou, protože napadení mikroorganismy (plísně, bakterie) nemusí být vidět. Mikrobiologická analýza dá přesnou informaci, o jaký typ mikroorganismu se jedná. Vzorky pro analýzu se provádějí tzv. stěry na sterilní materiál [2].

2. průzkum předchozích restaurátorských zásahů

Dále by měly být prozkoumány předchozí restaurátorské zásahy. Některé, jako opravy, retuše, rekonstrukce, skeletáže apod., lze rozpoznat pouhým okem, binokulární lupou či mikroskopem při malém zvětšení. Pomocné materiály, které byly použity ke zpevnění či podlepení materiálu, je možno identifikovat FTIR spektrometrií (FTIR spektrometrie je infračervená spektrometrie s Fournierovou analýzou, využívá skutečnosti, že vibrační energie jednotlivých chemických vazeb v organických molekulách jsou srovnatelné s energiemi záření v IR oblasti). Je třeba určit tyto materiály, protože některé mohou přispívat k destrukci vlákna. Jako např. lepidla, která mohou postupně degradovat, zkrěhnout a vlákna mechanicky nebo chemicky poškodit, nebo lepidla a lepicí pásky na bázi gumy, které mohou velice rychle degradovat a zanechávají na předmětech nerozpustné lepidivé zbytky - starší lepidla na bázi vody nejsou tak destruktivní a dají se lépe odstranit. Také je třeba je identifikovat pokud se mají při restaurování odstranit, aby se určila vhodná metoda odstranění [2].

3. určení typu textilních vláken

Další krokem by mělo být určení typu textilního vlákna. A také typu kovového vlákna, pokud ho koberec obsahuje [2].

4. průzkum původní technologie zhotovení textilu

V této fázi by se měla určit technologie zhotovení textilu. Měl by se určit zákrut nití, úhel zákrutu, osnovní a útkové vazné body, dostava tkaniny, typ textilní vazby, nepravidelnosti vazby. Měla by se také určit technologie, která byla použita při výrobě kovových vláken, pokud textilie tyto obsahuje. Tento krok slouží především jako zdroj informací pro dokumentační a výzkumnému potřeby [2].

5. určení typu nečistot

Před samotným čištěním je třeba určit typ nečistot, které mají být odstraněny. Existují 4 typy nečistot [2]:

- a. izolované nerozpustné částice, které je možné odstranit odsáváním. Jedná se o např. silikonový prach, částice na bázi uhlíku, mikrofragmenty vláken.
- b. izolované, ve vodě rozpustné částice jako např. soli, některé organické látky.
- c. souvislý, ve vodě rozpustný povlak, adsorbovaný na povrchu textilních vláken
- d. souvislý povlak adsorbovaný na povrchu vláken, rozpustný v organických rozpouštědlech.

Literatura uvádí také rozdělení nečistot na [5]:

- prach na povrchu
- zažraná špína, která zůstane po vyklepání či vysání prachu z koberce
- mastná špína (bude potřeba čistícího prostředku nebo rozpouštědla)
- hnědé nebo žluté zabarvení (není zašpinění, jedná se o zhroucení polymerových řetězců v celulóze nebo proteiny vystoupily na povrch vlákna)
- skvrny od vody, které se poznají podle tmavých kruhů ohraničujících skvrnu.
- hnědé skvrny, vzniklé působením kyselin nebo zásad.
- zákal /matná skvrna, která vznikla jako reakce kyslíku a dalších složek vzduchu s kovovými částmi obsaženými v předmětu.

6. určení barevnosti

Barevnost se určuje reflexním kolorimetrem. Pro popis barvy se užívá kolometrická trichometrická soustava. Vjem barvy je v soustavě CIELAB charakterizován třemi čísly. Lze tak přesně sledovat změny barevnosti textilie v čase či po vyčištění textilie [2].

7. analýza použitých barviv

K analýze přírodních organických barviv se používají různé metody. Nejjednodušší je chromatografie na tenké vrstvě (TLC). Tato metoda se dá použít, pokud existuje dostatečně velká databáze srovnávacích standardů přírodních barviv [2].

Při běžných restaurátorských zásazích se tyto metody nepoužívají, protože jsou drahé. Při restaurování se dobarvování původními přírodními barvivami nepoužívá, používají se syntetická barviva [2].

2.2 Určení vhodného druhu čištění

Před každým zásahem by se mělo zvážit, zda je opravdu nutný.

Existují 4 možnosti, jak vyčistit koberec [5]:

- vůbec nečistit
- mechanicky vyčistit pouze povrch (odsávání)
- po mechanickém vyčištění povrchu vyčistit povrch mokrou cestou
- použít rozpouštědla (chemické čištění)

Pouhé vyčištění jednotlivých skvrn je limitovaná forma mokrého či chemického čištění, proto nemůže být považována za správnou volbu [5].

V případě, že je koberec čistý, nemělo by se vůbec přikročit k čištění, protože každý zásah zapříčiňuje ztrátu vláken [5].

2.2.1 Mokrý čištění

Mokrý čištění či praní je velmi účinná cesta, jak zbavit koberec nečistot. Vlákná po nanesení vody a patřičných smáčecích prostředků lépe uvolní špínu a také je to nejlepší možnost, jak upravit pH koberce. Každopádně, před každým zásahem vodou musí být pečlivě zváženo, zda to nepoškodí předmět. Je třeba zvážit následující faktory, které bojují proti mokrému čištění či praní [5, 6, 18]:

- použitá barviva jsou rozpustná ve vodě
- koberec obsahuje materiály, které mohou být zničeny či poškozeny, jako např. hedvábí, vlna. Koberce obsahující hedvábí či vlnu je možno čistit vodou, ale je potřeba nakládat s kobercem při čištění velmi opatrně
- vlákna jsou velmi poškozená stářím

2.2.2 Chemické čištění

Tento druh čištění se velmi liší od mokrého čištění. Je možné ho použít na předměty obsahující hedvábí, protože ho nepoškodí. Také lze takto čistit koberce, které obsahují vlnu, která se velmi často při neopatrném praní sráží, ale při chemickém čištění se toto nestane. Bohužel se ale stává, že se při chemickém čištění odstraní z novějších vláken lanolin a to může způsobit ztrátu flexibility vláken. Pokud se vlákna znovu naimpregnují lanolinem nebo glycerinem, může toto podpořit přilnutí nových nečistot k vláknům. Chemické čištění také může odstranit barvu z vláken, proto je třeba před samotným čištěním provést test stálobarevnosti [5, 6].

2.3 Restaurování

2.3.1 Záznamy

Je nutné, aby si každý restaurátor vedl detailní záznamy o celém procesu restaurování. Nejlépe je zaznamenávat svoji práci krok za krokem, dělat si náčrtky. Důležité je pořizovat záznamy pokud předmět restauruje více lidí a také pokud restaurátorské práce

trvají delší časový úsek. Důležité je také pořizování fotografií a to jak před, tak i během a po restaurátorském zásahu [5].

Velký význam má také vyhotovení restaurátorské zprávy, kterou je povinen vyhotovit každý restaurátor k restaurovanému předmětu [5, 18].

2.3.2 Testování stálosti barev

Předtím, než se namočí jakákoliv část koberce, je nutné prozkoumat velmi zblízka základ uzlů. Měla by se hlavně prozkoumat místa, kde dochází ke styku uzlů různých barev, zda se od sebe uzly různých barev neobarvily. Pokud ano, je třeba být velmi opatrný při dalších procedurách [5].

Někdy se může vyjmout jedna příze (jeden uzel) a prozkoumat na něm barevnou stálost, to se ale nedoporučuje. Všeobecně se používá metoda, při níž se navlhčí omezená plocha jednotlivých barev. Někdy se může stát, že roztok neprostupuje dostatečně rychle z rubu na líc, proto se může smíchat několik kapek detergentu s vodou. V případě, že se barviva do sebe začnou vpíjet, je třeba navlhčenou plochu urychleně usušit [5].

2.3.3 Fixace barev

Je velmi malá šance, že se podaří zafixovat barvu. Nejběžnější substance, které se používají jako fixátory, jsou sodium chlorid a kyselina octová. Sodium chlorid se používá jako žíravina s mnoha barvivy a teorie říká, že jeho aplikace pevně zafixuje barvu do povrchu vlákna. To samé se říká i o kyselině octové v souvislosti s kyselými barvivy. Je ale značně nebezpečné fixovat barviva na vláknech, která jsou pevně vetkaná. V případě, že test na stálost barev je negativní, protože barva absorbovala do okolních vláken a proto je dobré provést testy na vláknech, která byla vyňata z předmětu určeného k restaurování [5].

2.3.4 Rozebrání, odstranění hřebíčků aj.

Z předmětu se odstraňuje nevzhledné látání, záplaty, podšívky či ozdoby jako jsou např. třásně a také uvolněné švy. Vlastně se odstraňuje vše, co je přiděláno uvolněnými stehy.

Koberce někdy bývají připevněné k podlaze či pověšené na stěně. Bývá velmi nebezpečné vytáhnout hřeby či připínáčky z podkladu a nepoškodit přitom koberec. Je proto lepší odštípnout hlavičku hřebíku či připínáčku a koberec nazdvihnout [5].

2.3.5 Biologické napadení

Je třeba každý objekt velmi pečlivě prohlédnout, zda neobsahuje nějaké náznaky napadení plísní či insektů. V případě jakéhokoli podezření je potřeba předmět uzavřít do plastového pytle a okamžitě zahájit ošetření předmětu [5].

2.3.5.1 Plísně

Živé plísně se dají rozeznat dle zatuchlého pachu a trojrozměrného povlaku na povrchu. Je velmi mnoho druhů plísní, ale pro odstranění není třeba vědět, o jaký druh plísně se jedná, neboť se všechny odstraňují stejnou procedurou [5].

Nejdříve je třeba předmět nechat proschnout, poté je třeba plíseň odstranit kartáčováním, nejlépe venku. V případě, že je potřeba koberec vyprat, mělo by se to udělat v této fázi a koberec opět vysušit. Pro zničení plísní se mohou aplikovat tekuté fungicidní látky, ale koberec musí být celý napuštěný, toto také platí v případě odstraňování hmyzu. Nejbezpečnější metoda je metoda vykuřováním a nejbezpečnější látka je thymol¹. Krystaly thymolu se začínají odpařovat při použití 40W žárovky jako zdroje tepla. Tato metoda by měla probíhat po dobu 2 týdnů, přičemž látka by se měla odpařovat pouze dvě hodiny každých 24 hodin, protože jinak by se látka mohla rekrystalizovat do povrchu předmětu. Poté by se měl nechat předmět vyvětrat venku, nebo v místnosti s odtahem vzduchu až do té doby, kdy z předmětu není cítit použitá chemikálie [5].

¹ Thymol jsou bílé krystaly z přírodního nebo syntetického tymiánového oleje, používají se jako antibakteriální a protiplísňové prostředky. Velmi úspěšně se používá v boji proti včelímu moru [19].

2.3.5.2 Hmyz

V případě napadení hmyzem je opět třeba předmět okartáčovat či vyluxovat. Předmět napadený hmyzem se může také ošetřit vykuřováním, ale je třeba tuto metodu použít dvakrát. Podruhé asi 3 týdny po prvním zásahu (v případě molů), protože je třeba počkat, až se vylíhnou z vajíček nakladených v koberci. Vajíčka jsou proti tomuto insekticidu imunní [5, 6].

Všeobecně se nedoporučuje používat tekuté fungicidy či insekticidy, pokud to opravdu není nutné, protože dlouhodobé výsledky nejsou dobré [5].

Koberce by se měli často větrat, měli by se odstraňovat prachové nečistoty a s koberci hýbat, protože moli potřebují ke kladení vajíček především klid [18].

2.3.6 Praní

2.3.6.1 Příprava před praním

Je to zřídka vhodné prát cokoliv bez odstranění starých oprávek, protože nová místa se mohou zdeformovat a tím poškodit celý koberec a při namokření nabudou vlákna na objemu a mohou se tak

Obr 5 překrývání koberce sítí

zacetit stopy, které zůstaly po odstranění stehů. A také osnova a útek budou přeorientovány volněji a precizněji. V mnoha případech je třeba přikrýt koberec při praní sítí (obr. 5), aby ochránila předmět od mechanické činnosti [5,6].

2.3.6.1.1 Základní metoda

Obvykle se slabá místa přistehují mezi dvě sítě. Na větším koberci, kde je více poškozených míst, která potřebují podporu, je lepší jednotlivá místa přistehovat mezi

„záplaty“ ze sítí, než celý koberec zastehovat mezi dvě velké sítě, protože pak se dá s jednotlivými místy manipulovat, jak je potřeba. Sítě se přistehují křížkovým stehem [5, 6].

2.3.6.1.2 Odstranit či nechat?

Většina starožitných koberců již byla v minulosti restaurována. Pokud jsou v koberci již místa, která byla v minulosti dotkávána, je velmi nebezpečné pokusit se tyto oprávký odstranit. Dočasné barvení materiálu použitého na opravu však může být jedním z důvodů pro zásah. Pokud ale byl tento materiál použit na větší část koberce, může být odstranění této části nemožné [5].

Jestliže bude přece jenom třeba přetkat některá místa, je dobré udělat tak po praní, kdy je osnova ještě v mírném pnutí. V každém případě je třeba dát si pozor, aby odkrytá osnova byla v řádném pořadí, obzvlášť pokud bude doplněna [5].

Staré opravy mohou být ponechány, obzvlášť pokud by odstranění mohlo způsobit nějaký problém. Tato místa mohou zůstat jako součást historie objektu a především není zaručeno, že nová oprava bude lepší než ta stará [5].

Pokud není příliš mnoho deformací na restaurovaných místech na bordurách či lemovkách a jsou-li v souladu s vnitřní částí je také lepší současný stav akceptovat [5].

2.3.7 Konzervační materiály

Pro úspěšný výsledek je velmi důležitý výběr správného materiálu, jako jsou nitě, lepidla a impregnační látky. Je to důležité pro maximální vizuální spokojenost a také pro zajištění stability v budoucnosti bez rizika chemické či fyzické reakce s objektem [5].

Bývalo rozumné používat pro restaurátorské zásahy stejné materiály, jako byly původně použity na restaurovaném objektu. To se ale nástupem chemických vláken změnilo [5].

Argument pro použití stejných vláken býval ten, že stejná vlákna budou stejně reagovat na kolísání vlhkosti. Tento argument může být správný, ale reakce starých textilií jsou pomalejší a méně rozsáhlé než nových textiliích [5].

Hlavním faktorem při výběru nití by měla být kompatibilita s objektem. Samozřejmě by se neměla používat stará vlákna, ale jinak jemnost, barva, zákrut, jsou důležitější než trvanlivost. Volba typu vlákna syntetického nebo přírodního je otevřená [5].

2.3.8 Lepidla a zpevňovače

Jak již bylo řečeno, lepidla a zpevňovače by neměly tkaninu, na kterou jsou aplikována, ztuhnout. Hlavním požadavkem je, aby slepená místa zůstala flexibilní [5].

Další požadavek je ten, aby pryskyřice časem nezežloutla, což se ale bohužel velmi často stává. A hlavním požadavkem na pryskyřici, která se používá jako termoplastické lepidlo, je teplota, při které pryskyřice měkne. Tato teplota by měla být hlavně bezpečná pro tkaniny, což je 60 až 75 stupňů Celsia [5].

2.3.9 Podpora a zpevnění

Občas je stav vláken restaurovaného předmětu tak špatný, že předmět potřebuje víc než externí podporu. Symptomy tohoto stavu mohou být různé: prašný sametový povrch, mizející vazba, zlámaná hedvábná příze [5].

Jsou dva stupně tohoto stavu. Jeden se dá popsat jako „měkká hniloba“ a druhý jako „křehká hniloba“ [5].

První stupeň nazvaný „měkká hniloba“ může být zlepšen impregnací koberce vhodnou pryskyřicí [5].

S druhým stavem jde udělat jen velmi málo. Vlákná se mohou podpořit pomocí přilnavé lepicí metody následované úplným znehybněním. Takto ošetřený předmět se může rozpoznat dle ostrých prasklin nebo štěrbin většinou ve směru osnovy, v extrémních případech úplným rozpadem na několik kusů [5].

2.3.10 Rámování

Koberce se někdy fixují do rámu. U těžších předmětů je třeba zamezit tomu, aby se prověsily. Z tohoto důvodu se nefixují přímo na latě rámu, nýbrž se okraje koberce nejdříve zafixují na lněné plátno, které se poté zafixuje na latě rámu. Koberce se na

lněné plátno zafixuje křížkovým stehem. Lněné plátno je schopné vyrovnávat jakékoliv odchylky, které by mohly vzniknout na okrajích předmětů [5].

V případě, že je třeba kompletně zafixovat zadní stranu předmětu, použije se rám, který má ještě další lať či příčku, která nese podpůrnou tkaninu [5].

2.3.11 Opravy

Existují tři základní druhy oprav. Minimální oprava je ta, kdy se zašijí praskliny v tkanině, kde již příze praskla, nebo se podpoří ta místa, kde to vypadá, že příze již brzo praskne [5, 6].

V dalším stupni se pomocí záplat na lícové straně podpoří lokální slabá místa. Především tam, kde je vysoký podíl hedvábí, nebo tam, kde jsou mechanicky nebo hmyzem poškozená místa [5].

A konečně, kompletní podporou se podpoří všeobecně slabá místa (kompletní podpora se spíše používá pro tapisérie) [5].

Pokud se zašívají praskliny v tkanině, je občas třeba nahradit rozpadlé či chybějící příze, aby se dosáhlo zlepšení pnutí v šíři předmětu. Velikost a množství míst, která se na předmětu takto opraví, závisí na zkušenostech restaurátora a také na estetických požadavcích na předmět [5].

Někdy je lepší pro velká poškozená místa použít bavlněnou žebrovanou tkaninu, která má podobný vzhled [5, 6].

PRAKTICKÁ ČÁST

V této části práce se bude zjišťovat, jaký vliv má restaurátorský zásah na odhadní cenu koberece. Zda restaurátorský zásah ovlivní odhadní cenu, zda se tímto zásahem koberec zhodnotí a jaká je situace na trhu ručně tkaných koberců a to jak na zahraničních trzích tak i na trhu v České republice.

3 Restaurovaný koberec

3.1 Restaurátorský zásah

Pro tento experiment byla získána kopie restaurátorské zprávy k ručně vázanému koberci perského typu z roku 2001 od paní Jindřišky Hrdé.

Dle restaurátorské zprávy se jedná o ručně vázaný koberec perského typu, který byl majitelem získán v restituci (obr.6). Uzel je asymetrický (perský – seneh). Osnova a útek jsou z bavlněné příze. Příze vlasu je vlněná, barvená.

Koberec má středový symetrický motiv a ozdobnou borduru, vše jsou rostlinné motivy. Na jednom konci je koberec ukončen třásněmi ve svazcích do uzlů, na druhé straně jsou třásně tvořeny začátečním napnutím osnovních nití, zkroucení dvou do sebe a následné a běžné pokračování plátnového zpevňujícího okraje.

Velikost není v celé ploše shodná. Šířka v krajích je 122 cm a 118 cm ve středové části. Délka je přibližně 180 – 186 cm, bez třásní.

Koberec je ve velmi špatném stavu co se týče prošlapání a celkové zachovalosti vlasového útku – tedy vzoru koberece. Koberec je velmi znečištěný, obsahuje mnoho prachových částic, také mastnotu a vosky.

Na koberci je jedna viditelná díra, mechanická trhlina. Jsou zde přetrhané jak útkové tak i osnovní nitě. Chybí zde vlasový útek. Trhlina je asi 8 cm dlouhá a asi 1 cm široká. Také je nepatrně poškozen okraj koberece. Na několika místech dolního okraje

Obr 6 restaurovaný koberec

chybí nebo jsou částečně poškozeny třásně. Barvy vlasu jsou vybledlé a jsou nestejně vybarveny.

Restaurátorka nejprve koberec vyčistila mokrou cestou a po mokrému čištění provedla protimolovou úpravu s přidáním nepatrného množství optického zjasňovače, aby pozdvihla povadlé, zašedlé barvy.

Na koberci byly restaurátorkou provedeny následující restaurátorské zásahy:

- Byla zacelená mechanická trhlina v délce 8 cm. Byly doplněny chybějící útky vetkáním příze totožné barvy (obr. 7 a 8).
- Částečně byly doplněny vlasové útky perským uzlem
- Byl opraven a zpevněn okraj koberce, byly doplněny osnovní nitky a vetkán zpevňující okraj na (obr. 9 a 10).
- Byly doplněny třásně u dolního okraje a uvolněná plátňová vazba byla postahována pro lepší pevnost. Okraj byl obkroužkován a tím zpevněn na (obr. 11 a 12).
- U druhého okraje byly třásně učešány a povolené uzlíky utaženy.
- Koberec byl po rubu napařen, vyžehlen do měkké podložky a vyvětrán.

Obr 7 trhlina před zásahem

Obr 8 zacelená trhlina

Obr 9 uvolněný okraj

Obr 10 zpevněný okraj

Obr 11 okraj s chybějícími třásněmi a uvolněným okrajem

Obr 12 okraj s doplněnými třásněmi a zpevněným okrajem

Tento restaurátorský zásah byl proveden v roce 2001, cena tohoto zásahu byla 14 000 Kč. V případě, že by se tento zákrok prováděl v roce 2009, cena tohoto zásahu by se zvýšila na 18 000 Kč. Restaurátorka strávila prací 90 hodin, sazba za hodinu práce vč. materiálu, vypracování restaurátorské zprávy a DPH je 200 Kč.

3.2 Odhadní cena koberce

Odhadní cenu koberce dle fotek z restaurátorské zprávy určil pan Mgr. Miroslav Zíka ze společnosti Dorotheum s.r.o.

Společnost Dorotheum s.r.o. je dceřinou společností Dorotheum z Vídně. Rakouská společnost je nejstarší aukční společností na světě a v současné době patří mezi nejúspěšnější. V roce 1707 byl založen Josefem I. Zastavárenský úřad města Vídně. Osoby, které se ocitly ve finanční tísní, zde mohly získat půjčku na zástavu proti

zaplacení nízkého úroku. Přístup do této zpočátku elitní instituce byl později umožněn i širokým vrstvám veřejnosti. V roce 1787 úřadu přesídlil do zrušeného kláštera Sv. Dorothey ve Vídni. Na tomto místě se Dorotheum, jehož jméno je odvozeno od kláštera, nachází dodnes. Později začala provozovat obchody se starožitnostmi a pořádat aukce výtvarného umění a starožitnosti po celém Rakousku. Firma byla až do roku 2001 státním podnikem, na podzim roku 2001 byla prodána soukromému vlastníkovi [11].

Česká pobočka byla založena v roce 1992 a od roku 1995 pořádá aukce starožitností a výtvarného umění. V centru Prahy provozuje obchod, kde prodává starožitnosti a výtvarné umění. Pan Mgr. Miroslav Zíka dříve působil v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze a před 8 lety začal působit ve firmě Dorotheum jako expert na užité umění a také koberce.

Dle pana Zíky se jedná o koberec ze severozápadu Persie, koberec má asymetrický uzel a byl zhotoven na začátku 20. stol. Odhadní cena koberce před restaurátorským zásahem je kolem 10 000 Kč. Po restaurátorském zásahu by se odhadní cena koberce mohla zvýšit na 15 000 Kč. I přes provedený restaurátorský zásah by ale koberec nebyl vhodný k prodeji, protože je velmi prošlapaný. Jedná se o nenávratné poškození. Kvalita zachování vlasu je při koupi koberce jedním z rozhodujících faktorů, obzvláště u takhle mladého koberce, který pro svou velikost není ani atraktivní pro používání, tedy umístění do interiéru. Pokud by se jednalo o starožitný koberec, např. ze začátku 19. století, tato vada by nebránila poptávce. Stávající majitele zřejmě poutá ke koberci citové pouto, proto ho nechali zrestaurovat.

Koberce se kupují ze dvou důvodů. Buď pro svoji sběratelskou hodnotu, což jsou hlavně koberce, které byly určeny pro místní trh (např. kavkazské nebo turecké modlitební se kupují jako sběratelské či investiční předměty), nebo se koberce kupují pro jejich uživatelskou hodnotu. Koberce se umisťují do interiérů. Jedná se především o velké hedvábné koberce, o velikosti cca 3 x 4m. Tyto koberce byly určeny především pro evropský a americký trh, jsou velmi kvalitní a vydrží 3 – 4 generace.

Na následujících obrázcích jsou zobrazeny příklady koberců, které jsou sběratelsky a investičně zajímavé.

Na obr. 21 je uveden hedvábný koberec Hereke, vznik tohoto koberce je datován roku 1795 a velikost koberce je 233 x 140 cm. Koberec pochází z města Bursa v

Turecku, což je město na severozápadu Turecka, v tomto městě končila známá Hedvábná stezka, v letech 1326 - 1365 to bylo hlavní město Osmanské říše [14].

Osnova, útek i vlas jsou tvořeny hedvábím. Celkový počet uzlů v celém koberci je 1 598 380. K barvení byla použita přírodní barviva. Stav vlasu není dobrý, útek a osnova jsou na některých místech poškozeny, proto ho nechal majitel zarámovat, aby nedošlo k dalšímu poškození. Tento koberec je vhodný jak k zařazení do sbírky, tak jako investice [14].

Na obrázku č. 22 je druhý příklad koberce. Je to vzácný anatolský modlitební koberec Fertek, pravděpodobně zhotoven anatolským řeckým umělcem. Vznik koberce je datován do druhé poloviny 19. století. Velikost koberce je 180 x 117 cm. Tento koberec je vhodný pro zařazení do sbírky [13].

Obr 21 hedvábný koberec Hereke
[14]

Obr 22 anatolský modlitební
koberec [12]

3.3 Opravit nebo ne?

Na příkladu zrestaurovaného koberce bylo ukázáno, že restaurátorský zásah může sice zvýšit hodnotu koberce, ale nezaručí jeho prodejnost. U poptávky po kobercích jsou vždy rozhodující tři parametry; datum vzniku koberce, účel pro který byl vytvořen a současně s tím i kvalita zachovaného vlasu. Což ale není pravidlo. U příkladu

hedvábného koberce Hereke je vidět, že i přes velké poškození vlasu je tento koberec vhodný jako součást sbírky, nebo by se mohl i zakoupit za účelem investice, a to především pro své stáří a proto, že byl vytvořen pro místní trh. U koberce, který je mladší a byl vytvořen pro evropský nebo americký trh a je spíše určen k používání do interiéru, bude rozhodovat kvalita a zchovalost vlasu a celku koberce.

Z těchto skutečností je možno vyvodit, že před definitivním rozhodnutím, zda si nechat restaurovat koberec, je vhodné nechat si jej nezávisle ohodnotit. Majitel koberce se může se žádostí o odbornou expertízu obrátit na větší zavedený obchod s koberci nebo na obchod se starožitnostmi, který se prodejem koberců zabývá, nejlépe obchod, který mu někdo doporučí. Může se současně dotázat na vhodnost restaurátorského zásahu, případně si nechat rovnou doporučit kvalifikovaného restaurátora. Tuto službu poskytuje většina prodejen, kde se koberce prodávají, zdarma. Správným rozhodnutím a následným kvalitním restaurováním pak může tržní hodnota koberce výrazně stoupnout a pokrýt nejen náklady na restaurátorský zásah, ale i spolehlivě zajistit zajímavý zisk při případném prodeji.

3.4 Restaurátoři

Seznam všech restaurátorů, kteří mají oprávnění restaurovat, je uveden na webových stránkách Národního památkového ústavu. V tomto seznamu je uvedeno jméno a číslo jeho licence a také v jakém oboru může restaurovat, není zde uveden kontakt. Existují tedy tři možnosti, jak získat kontakt na restaurátora.

Kontakt na restaurátora může poskytnout specializovaný obchod zabývající se prodejem koberců nebo starožitných koberců. Dále jej lze získat kontakt od známého nebo ho vyhledat ve veřejně přístupných informačních zdrojích jako např. na internetu nebo ve Zlatých stránkách.

Pro tuto práci bylo potřeba získat odhad cen restaurátorského zásahu, který byl popsán v kapitole 3.1 Restaurátorský zásah. Byli proto osloveni tři nezávislí restaurátoři, jejichž kontakty byly získány na internetu.

Paní Jitka Dřevíková provozuje restaurátorský atelier, kde se specializuje na restaurování koberců a textilií, pan Aslan z obchodu Antique Železná vrata, kde nabízí i restaurátorské služby a Moravská gobelínová manufaktura, která se kromě výroby

gobelinů zabývá i restaurováním koberců. Všichni tři měli k dispozici kopii restaurátorské zprávy, která je uvedena v Dodatku A a neznali účtovanou částku za restaurátorský zásah.

Pan Aslan uvedl odhad ceny za restaurátorský zásah v rozmezí 25 000 - 30 000 Kč, cena zahrnuje práci, materiál, DPH a restaurátorskou zprávu. Pan Aslan vlastní restaurátorský atelier s dvaceti zaměstnanci v Turecku, kam vozí koberce zrestaurovat. Tuto službu poskytuje na českém trhu. Dle pana Aslana by zásah jeho atelieru byl mnohem pečlivější a propracovanější než stávající zásah. V Turecku se chybějící příze nahrazuje přízí, která pochází ze starých koberců a tak je opravené místo těžko rozeznatelné od originálu.

Paní Dřevíková odhadla rozsah prací na koberci na cca 40-50 hodin práce. Zásah by zahrnovat tyto práce: čištění - klasickým praním bez použití vysavače, scelení trhlín, zpevnění uvolněných útků po obvodu koberce i v osnovních nitech – třásních. Paní Dřevíková si účtuje za hodinu práce včetně materiálu, vypracování restaurátorské zprávy a DPH, 200 Kč. Celková cena za restaurátorský zásah by byla 8 000 – 10 000 Kč.

Odhad ceny restaurátorského zásahu od firmy Moravská gobelínová manufaktura nebyl z důvodu velkého pracovního vytížení poskytnut.

restaurátor	celková cena za restaurátorský zásah	cena za 1 hodinu práce
J. Hrdá	18 000 Kč	200 Kč
J. Dřevíková	8 000 - 10 000 Kč	200 Kč
M. Aslan	25 000 - 30 000 Kč	

Tabulka 1 Srovnání cen za restaurátorský zásah

Z údajů, které poskytla paní Dřevíková a paní Hrubá se dá usoudit, že v Praze je cena za hodinu práce restaurátora stejná 200 Kč (tabulka č. 1). Co je ale velmi rozdílné, je časový úsek, který může restaurátor strávit nad stejným úkolem a od toho se také odvíjí konečná cena. Dále je možné provést stejný restaurátorský zásah v rozdílné kvalitě. Pokud by se koberec nechal zrestaurovat u pana Aslana, byla by cena nejvyšší, ale byl by pravděpodobně doplněn vlas koberce a tím by i konečný výraz koberce byl jiný.

Z toho vyplývá, že pokud je majitel koberce rozhodnutý koberec nechat zrestaurovat, měl by si nezávazně nechat od několika restaurátorů udělat předběžný odhad časového rozsahu prací a také si nechat podrobněji popsat výsledek restaurátorského zásahu, protože tyto údaje se mohou restaurátor od restaurátora lišit.

4 Trh se starožitnými koberci

4.1 Pořízení starožitného koberce

Starožitné koberce je možné pořídit několika způsoby. Koberce lze koupit ve specializovaném obchodě zabývajícím se prodejem koberců. Zde je možné koupit jak staré, tak současné ručně vázané koberce dovážené především z Asie. Dále v obchodech, kde se prodávají starožitné předměty a které mají dostatek místa, aby mohly nabízet koberce, je možné pořídit použité starožitné a staré koberce. Tyto obchody většinou zprostředkovávají prodej předmětů, které patří do vlastnictví fyzických osob. Mohou to být lidé, kteří chtějí prodat věc, která se jim nehodí do interiéru nebo ti, kteří potřebují získat finance, případně i sběratelé, kteří prodávají koberce, které se jim nehodí do sbírky. Koberce se také dají pořídit na aukcích, které se specializují na prodej starožitných předmětů, popř. na aukcích, které se specializují na prodej koberců. A samozřejmě se dají koupit i od soukromých osob prodejem na inzerát, nebo na internetu například na webové stránce www.aukro.cz či na mezinárodní webové stránce www.ebay.com.

Při pořízení starožitného koberce je nejlepší obrátit se na zavedený obchod prodávající koberce či na aukční síň, která do svých aukcí zahrnuje i koberce, protože zde má kupující zajištěno, že si opravdu koupí to co prodávající či zprostředkovatel nabízí. Pokud se stane, že se později prokáže, že koberec má jiné parametry, než bylo při prodeji uvedeno, prodávající ručí za pravost a musí kupujícímu vrátit peníze.

4.1.1 Česká republika

V České republice existují jak specializované obchody na koberce, tak obchody se starožitnostmi, které do své nabídky zahrnují i koberce, či firmy pořádající aukce starožitných předmětů.

4.1.1.1 Maloobchodní prodej

V České republice existuje několik velkých obchodů, jejichž hlavním prodejním produktem jsou ručně vyráběné orientální koberce, většina z nich sídlí v Praze. Jsou to např.: Orientální koberce Palacka, které mají obchod v Praze a nově i v Brně, v Praze sídlí také obchod Buchar. Jedním z prvních obchodů s orientálními koberci byla Galerie Nomád, která před několika roky zrušila svoji prodejní galerii v pasáži Lucerna v Praze, uspořádala velkou výprodejovou aukci a zjistila, že o koberce prodávané touto formou je velký zájem a tak momentálně pouze prodává koberce formou aukčního prodeje. Zvolila si tento druh prodeje, kterým se již dlouhou dobu prodávají orientální a starožitné koberce v Německu. Tento druh prodeje má mnohem větší úspěch, než klasický prodej. Kromě toho také zajišťuje firmě nižší provozní náklady, není potřeba si pronajímat prodejní prostory většinou v centru města a je možné zaměstnávat minimum pracovníků.

Starožitné a použité koberce nabízí např. pražský obchod Antique Železná Vrata, kde zajišťují také restaurování koberců.

4.1.1.2 Aukční prodej

V České republice se nepořádají aukce zaměřené pouze na starožitné koberce. Důvod, proč se v České republice nepořádají specializované aukce, je ten, že momentálně není v České republice po starožitných kobercích velká poptávka. Pokud se kupují starožitnosti, jedná se především o porcelán, keramiku či nábytek, velký zájem o je zejména o výtvarné umění.

4.1.2 Zahraničí

4.1.2.1 Aukční prodej

V zahraničí jsou běžně pořádány aukce zaměřené pouze na starožitné koberce. Z velkých, celosvětově působících aukčních domů tak činí např. americká aukční síň Christie's. Ostatní aukční síně, jako např. rakouská aukční síň Dorotheum nebo anglická aukční síň Sotheby's většinou zařazují koberce do aukcí nábytku.

4.1.2.2 Maloobchodní prodej

Vzhledem ke své geografické poloze je centrem prodeje koberců v Evropě přístav Hamburg v Německu. V zahraničí je velmi časté, že kromě maloobchodního prodeje pořádají aukce i obchody tak jako např. firma Nagel, která je jedním z největších prodejců specializovaných na prodej koberců v Hamburgu. Dalším velkým prodejcem v Německu je firma Franz Bausback z Mannheimu.

4.1.3 Krize na trhu s orientálními koberci

Trh s orientálními ručně vázanými koberci je od konce 90tých let v útlumu, ceny klesly až na 1/10 původních cen. Do té doby se jak nové, tak staré koberce prodávaly za velmi vysoké částky, protože nabídka byla omezená a poptávka přitom byla vysoká. Svou úlohu v tom hrál také vkus. Každý luxusní byt se mohl pyšnit velkým hedvábným kobercem. Pravděpodobná příčina útlumu v 90tých letech je ta, že trh byl zahlcen velkým množstvím levných výrobků. Tyto výrobky přišly ze dvou míst.

Zprvé se otevřel ruský trh, který zavalil evropský a americký trh koberci, které nebylo možné před rokem 1989 ze Svazu sovětských socialistických republik exportovat. A zadruhé se započalo také více jezdit na Blízký východ a odtud se začaly importovat vzhledem k nízké ceně práce levné koberce. Koberce ve velkém zaplavily trh a tím snížily ceny.

Třetím důvodem může být i to, že se změnil vkus lidí, běžného uživatele. Krize se týká hlavně nových koberců tzn. koberců, které jsou mladší než 80 let, o starožitné koberce je ve světě stále velký zájem.

4.2 Ceny

Při nákupu koberců se nakupující v souvislosti s cenou může setkat se několika různými pojmy.

Prodejní cena je konečná cena za kterou je možné koberec koupit, tento pojem se používá především v kamenných obchodech.

Pojem odhadní cena se používá především při aukcích. Je to cena, za kterou se dle odhadu experta, který předmět posuzoval, může předmět prodat. Tato cena není konečná a klidně se může stát, že bude v průběhu aukce při velkém zájmu o předmět několikrát překročena.

Vyvolávací je cena, je cena na které se začíná dražit, pokud je předmět nabízen v aukci. Obvykle jsou to $2/3$ odhadní ceny.

Závěr

V první části této práce byla popsána historie vzniku vázaných koberců, jejich výroba a materiál, druhy koberců a místa vzniku, z toho plynoucí ztvárnění námětu a dále možnosti restaurátorských zásahů do koberců.

V druhé části této práci bylo úkolem získat odpovědi na otázky spojené s restaurováním a trhem koberců. Jaké jsou ceny za restaurátorský zásah? Jsou tyto ceny stejné? Vyplatí se restaurovat každý koberec? Jaký je momentální stav na trhu s vázanými koberci?

Dle získaných informací jsou sazby za restaurátorské práce v Praze stejné, výrazně se ale může lišit doba, kterou stráví restaurátor nad stejným zásahem a to ovlivňuje konečnou cenu. Dále se může lišit kvalita výsledného restaurátorského zásahu.

Ne každý koberec je vhodný k prodeji a to nejen tím, jestli je poškozený, ale také původem a datem vzniku. Touto informací se také řídí i vhodnost restaurátorského zásahu. Pokud je koberec sběratelsky neatraktivní, není vhodné ho nechat restaurovat, pokud ho hodláme zpeněžit. Cena za restaurátorský zásah může být vyšší než tržní cena koberce.

Trh s novými koberci, tzn. koberci mladšími 80ti let je v krizi, způsobilo to zasyčení trhu v 90tých letech levnými výrobky z bývalého Sovětského svazu a z Dálného východu. Zájem o starožitné koberce ve světě je stálý, na českém trhu je minimální.

Kromě těchto otázek bylo při přípravě podkladů pro tuto práci zjištěno, že na českém knižním trhu neexistuje kniha, která by se hlouběji zabývala tématem koberců nebo starožitnými textiliemi. Většina knih zabývajících se užitým uměním věnuje tématu koberce velmi málo místa, většinou jen pár řádek či stránek.

Téma starožitné koberce je velmi zajímavé a obsáhle, existuje velké množství různých druhů koberců, z různých končin. V této práci je toto téma popsáno velmi povrchně, protože pokud by chtěl člověk věnovat tomuto tématu podrobně, popsal by stovky stránek a na to nebylo v této práci místo.

Použitá literatura

- [1] Milanesi Enza. *The little, brown guide to Carpets, How to identify, classify and evaluate antique rugs and carpets*, 1. vyd., London, Little, Brown and Company (UK) Ltd., 1993, 191 s. ISBN 0-316-90707-3
- [2] Kopecká I., Nejedlý V., *Průzkum historických materiálů, Analytické metody pro restaurování a památkovou péči*, 1. vyd., Praha: Grada, 2005. 101 s. ISBN 80-247-1060-9
- [3] Ferrero M. V. *Rare Carpets*, London, Orbis Publishing Limited, 1972. 79 s. SBN 0-85613-112-1
- [4] Kolektiv autorů, *Starožitnosti – historie, tradice, současnost, Starožitnictví v Čechách*, Praha, Columbus, 1998, s. 279, SBN 80-85928-93-0.
- [5] Landi S., *The textile conservator's manual*, England, Butterworths, 1985, s. 340, ISBN 0-408-10624-7
- [6] Flury-Lemberg M., *Textile conservation and research*, Switzerland, Benziger AG, 1988, s. 532, ISBN 3-905014-02-5
- [7] Rileyová Ed. N., *Dějiny užitého umění*, Praha, Slovart, 2004, s. 544, ISBN 80-7209-549-8
- [8] Bremnesová L., *Bylinář – Zdraví, krása a radost*, Praha, Fortuna Print, 2003, s. 286, ISBN 80-7321-091-6
- [9] Carpetvista [online], [cit. 11.5.2009]
http://www.carpetencyclopedia.com/pages/Manufacturing/Knots/Jufti_knot-234.html
- [10] Wikipedia [online], c2009, [cit. 11.5.2009]
http://en.wikipedia.org/wiki/Persian_rug,
- [11] Dorotheum [online], [cit. 11.5.2009] <http://www.dorotheum.cz/historie02.html>,
- [12] Ivan Soenderholm, Jozan [online], c2008, [cit. 11.5.2009]
<http://www.jozan.net/Gallery/Detail.asp?Item=5661>
- [13] Ivan Soenderholm, Jozan [online], c2008, [cit. 11.5.2009]
<http://www.jozan.net/Gallery/Detail.asp?Item=5621>
- [14] Ivan Soenderholm, Jozan [online], c2008, [cit. 11.5.2009]
<http://www.jozan.net/Gallery/Detail.asp?Item=5505>
- [15] Wikipedia [online], c2009, [cit. 18.5.2009]
<http://de.wikipedia.org/wiki/Orientteppich>

[16] Carpetvista [online], [cit. 18.5.2009]

http://www.carpetencyclopedia.com/pages/Manufacturing/Knots/Symmetrical_knot-232.html

[17] Carpetvista [online], [cit. 18.5.2009]

http://www.carpetencyclopedia.com/pages/Manufacturing/Knots/Asymmetrical_knot-233.html

[18] Jitka Dřevíková, Ing. Ivana Kopecká, Národní památkový ústav [online],

c2003-2009, [cit. 18.5.2009] <http://www.npu.cz/pp/akce/minuleakce/akce04082301/>

[19] Wikipedia [online], c2009, [cit. 18.5.2009]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Thymol>

[20] Národní památkový ústav [online], c2003-2009, [cit. 18.5.2009]

<http://monumnet.npu.cz/restauratori/list.php?KodOk=1100&Rest=&Povo=&Od=&Start=0>

[21] Jitka Dřevíková, Restaurování [online], [cit 21.5.2009]

<http://www.restaurovani.webz.cz/technologie.htm>

[22] Jitka Dřevíková, Restaurování [online], [cit 21.5.2009]

http://www.carpetencyclopedia.com/pages/Manufacturing/Todays_production-246.html

[23] Carpetvista [online], [cit. 18.5.2009]

http://www.carpetencyclopedia.com/pages/Styles_and_origin/North_African_carpets-217.html

[24] Ivan Soenderholm, Jozan [online], c2008, [cit. 18.5.2009]

<http://www.jozan.net/Gallery/Detail.asp?Item=5403>

Seznam zkratek

CIELAB – jedná se o nejkompexnější stupnici barev, která popisuje všechny barvy viditelné okem. Tři souřadnice představují světlost **L**, pozici mezi červenou a zelenou barvou značí **a**, pozici mezi žlutou a modrou značí **b**. Jedná se o třidimenzionální objekt $L^*a^*b^*$

DPH – daň z přidané hodnoty

FTIR – jedná se o infračervenou spektrometrii s Fournierovou analýzou, využívá skutečnosti, že vibrační energie jednotlivých chemických vazeb v organických molekulách jsou srovnatelné s energiemi záření v IR oblasti

TLC - chromatografie na tenké vrstvě

pH – kyselost, též vodíkový exponent, který v chemii vyjadřuje, zda vodný roztok reaguje kyselé či naopak alkalicky (zásaditě).

Dodatek A

Restaurátorská zpráva

Restaurátorská zpráva

Restaurovaný předmět : KOBEREC

Soukromý majetek

Provedla : Jindřiška Hrdá

Lomená 898

Uh.Hradiště, 686 05

Dne : 25.3.2001

Podpis : -

1. POPIS RESTAUROVANÉHO PŘEDMĚTU

Restaurovaný předmět je soukromý majetek vrácen v restituci.

Předmět je ručně vázaný koberec perského typu. Uzel je perský-senneh, vazba mezi vlasovým útkem je plátňová. Hustota tkaní je 68 osnovních nití na 10 cm a 40 vázaných řad vlasu mezi nimiž jsou 2 řady plátňové vazby zpevňujícího útku. Osnova i útek koberce je z bavlněné příze vlas je z vlny několika barev. Koberec má ozdobnou borduru a středový symetrický motiv, vše rostlinné motivy. Ukončení koberce je různé. Na jednom konci jsou třásně vázány ve svazcích do uzlů, na straně druhé jsou třásně tvořeny začátečním napnutím osnovních nití, zkroucení dvou do sebe a následné a běžné pokračování plátňového zpevňujícího okraje. Boční kraje jsou zpevněné provazováním mezi dvěma a dvěma osnovními nitěmi. Velikost koberce je ne v celé ploše shodná, šířka je 122 cm v krajích a 118 cm ve středové části, délka je přibližně 180-186 cm, měřeno bez třásní.

2. POČÁTEČNÍ STAV PŘEDMĚTU

Koberec je ve velmi špatném stavu co se týče prošlapání a celkové zachovalosti vlasového útku - tedy vzoru koberce. Celý koberec vykazuje značné procento znečištění obsahující prachové částice, vosky a mastnotu. Na koberci je jedna značně viditelná díra - mechanická trhlina. Jsou zde zpřetrhané jak útkové, tak i osnovní nitě. Zde zcela chybí vlasový útek. Trhlina je asi 8 cm dlouhá a 1 cm široká. Dále je nepatrně poškozen kraj koberce. Na několika místech dolního okraje chybí nebo jsou částečně poškozeny třásně. Barvy vlasu jsou vybledlé a nestejně vybarveny.

3. FOTODOKUMENTACE – POČÁTEČNÍ STAV

stav vlasu koberec

stav vlasu koberec

poškozené místo - lícová strana

poškozené místo - rubová strana

POSTUP PRÁCE PŘI RESTAUROVÁNÍ A KONZERVOVÁNÍ

4.ČISTĚNÍ

Na vyčistění koberce jsem použila přípravek EX TERON. Je to nízkopěňivý produkt vhodný k čistění historických vlasových textilií. Realizace probíhala pomocí extračního přístroje firmy Frank - typ vysavače, který vhání koncentrovaný přípravek do tkaniny a následně jej odsává pryč, aby se tkanina nepromáčela a nedošlo ke krvácivosti barviva (popř. barveného materiálu). Zvolila jsem koncentraci přípravku 15g/l 20 stupňů Celsia teplé vody. Za pomocí přístroje s daným rostokem jsem koberec propláchla 2x na střídačku z rubové a lícové strany. Mezi těmito fázemi jsem koberec vždy nechala působit a nakonec celý kus z rubu i líce propláchla čistou destilovanou vodou, abych odstranila možné zbytky nečistot a čistícího roztoku. Po mírném proschnutí jsem ještě stejným přístrojem provedla protimolovou úpravu s připáním nepatrného množství optického zjasňovačů. Účelem této operace bylo podpořit odolnost koberce proti molům a napomoci povadlým, zaslým barvům. Tuto operaci jsem provedla též již zmíněným přístrojem, kdy jsem postříkem vehnala roztok do tkaniny, ale již jsem jej neopsávala zpět. Koncentrace úpravy byla 3g/l MOLANTINU SP (chem.složení pyretroid) a 0,1g/l TEXABLANC PUN (chem.složení ortostilben). Vše při teplotě vody 20 stupňů Cels. Nakonec jsem koberec nechala důkladně nejméně den vyschnout přirozenou cestou při pokojové teplotě.

5.SAMOTNÉ RESTAUROVÁNÍ

Vzhledem k tomu, že u trhliny bylo zachováno více útků, postupovala jsem následovně. Útky jsem srovnala, chybějící jsem doplnila vetkáním pomocí jehly s tupou špičkou a přízí totožné barvy. Některé byly přetržené, některé přecházely do další řady. Potom jsem začala postupně vetkávat proti sobě osnovní nitě z lícové strany. Zatkávala jsem je dál donepoškozené tkaniny a ukotvila. Takto jsem postupovala jednou osnovní nití po druhé od vnitřního natržení až ke kraji koberce. Okraj jsem prošila stejným způsobem jako byla původní vazba. Z rubové strany jsem konce přetržených osnovních nití zapravila a zaskála k nově utvořené vazbě. Před dalším postupem jsem opravovanou

část dobře napařila přes vlhkou pokrývku. pro lepší vzhled jsem částečně zaretušovala vazební plochu vlasovým útkem. Všívala jsem jednotlivé útky perským uzlem pomocí jehly na chybějící místa ve vzoru koberce. Postupovala jsem nanejvýš opatrně a decentně. Nesnažila jsem se za každou cenu doplnit všechny útky, protože by to bylo násilné vzhledem k značnému poškození vlasu v celé ploše koberce. Vyznačila jsem jen pár detailů pro lepší nastínění vzoru. Závěrem této fáze jsem opravované místo opět napařila z rubu do měkké podložky.

Další fází byla oprava poškozeného okraje. Doplnila jsem chybějící osnovní nitky a vetkala zpevňující kraj.

Třásně u dolního okraje z části chyběly. Pomocí příze jsem je vetkala na tato místa. Přitom jsem přízi kroutila, abych docílila podobného vzhledu jako třásně původní. Pevný okraj měl povolenou plátňovou vazbu. Proto jsem jehlou jednotlivé řady útků postahovala pro lepší pevnost a kraj z rubu obkroužkovala a tím zpevnila. Na druhé straně třásně ukončené uzlíky jsem částečně učesala a povolené uzlíky znovu utáhla.

Úplně nakonec jsem celý koberec po rubu napařila a vyžehlila do měkké podložky a nechala vyvětrat.

6. POUŽITÉ POMŮCKY

- jehly s kulatou špičkou
- kleště
- vlněná příze dle barevnosti koberce
- vlna
- čistící prostředky - EX TERON
- prostředky k úpravě - MOLANTIN SP, TEXABLANC
- přístroj na čištění vlas. textilií

7.FOTODOKUMENTACE - v průběhu a po zkončení restaurování

zacement' trhliny v koberci

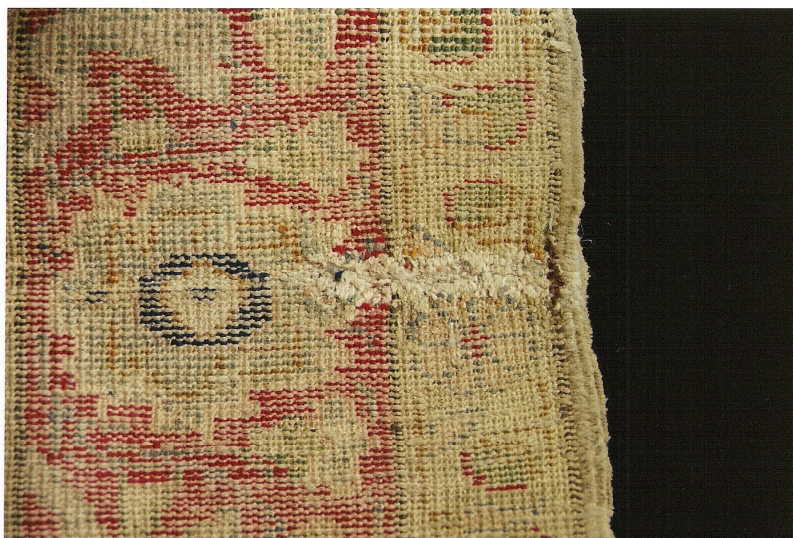
vytvoreni' platnove' vazby

1/

1/ lokální uvážení volu
- náhodná retuš
trhliny

2/ rubová strana
- zajištění končků

2/

počáteční stav - roh a kraj koberce

po zpevnění a vytvoření třásní

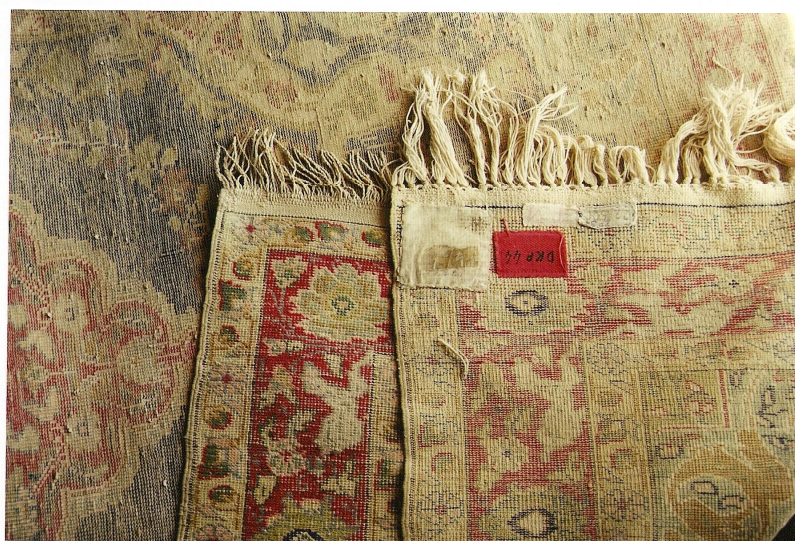
počáteční stav - chybějící třásně (rub)

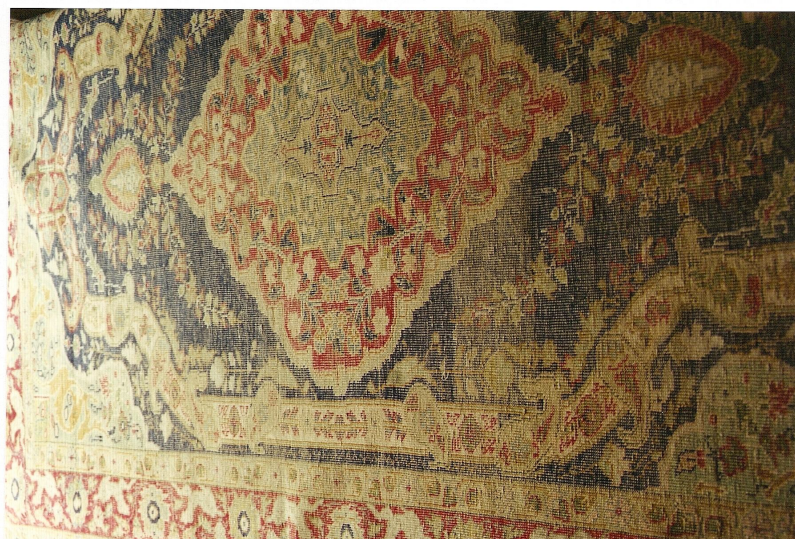

po zajištění posledního útku a vytvoření třásní

Koneční focení

srovnávací fotografie

8. DOPORUČENÍ

Kobercec je nejvhodnější ukládat v ploše nebo navinutý na trubce. Pokud možno nepřekládat. Steřelost a degradace vlákna je značná, proto jakákoli nešetrná manipulace může způsobit poškození. Působením nadměrného množství světelného záření může způsobit blednutí již vybledlých barev. Při uložení by měla být relativní vlhkost v místnosti kolem 60% a pokojová teplota. Údržba - kobercec je třeba zbavit prachových nečistot. K tomu nám stačí vysavač s regulací odsávání, nastavený na nižší výkon.

Poznámka : Označení koberce štítky např. DKP 44 a další jsem na rubové straně ponechala, aby se zachoval osud koberce z posledních let.